

Анастасія Костенко, к.філос.н.

(старший викладач каф. «Соціальна філософія, філософія освіти та освітньої політики», Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова)

ORCID ID 0000-0001-7112-9643

Оксана Кузьменко, к.е.н, доц.

(доцент каф. «Теоретична та прикладна економіка», Державний університет інфраструктури та технологій)

ORCID ID 0000-0002-6141-5774

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

У роботі узагальнено сутність економічного аналізу бюджетних установ на прикладі найбільших ВНЗ України ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» та ДУ «Чернігівський національний технологічний університет». Здійснено дослідження фінансових результатів фінансової діяльності університетів України за 2017–2019 рр. В статті визначено сучасні тенденції фінансової діяльності університетів України та тренди розвитку освіти в умовах трансформаційних перетворень.

Розглянуто проблематику формування та використання фінансових потоків - ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка», де в складі витрат за останні два роки переважали витрати за обмінними операціями та витрати на надання освітніх послуг, а сальдо доходів та витрат вказує на стабільну дефіцитність в фінансуванні діяльності ВНЗ. Структура елементів витрат за обмінними операціями вказує на переважання витрат на оплату праці та матеріальних витрат, що обумовлено характером діяльності бюджетної установи, особливостями організації бізнес-процесів в сучасній українській вищій школі, бюджетний характер фінансування поточної діяльності ВНЗ, превалювання витрат на оплату праці як базових витрат сучасного університету.

Проведено економічний аналіз діяльності ДУ «Чернігівський національний технологічний університет», де оцінка співставлення доходів і витрат за 2017-2018 рр. вказує, що в 2017 році була дефіцитність фінансування ВНЗ, а в 2018 році внаслідок зростання доходів бюджет ВНЗ став профіцитним. Загалом же в динаміці фінансові результати ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за цей період зросли .

Визначено шляхи покращення ведення економічного аналізу ВНЗ з метою виведення на самоокупність та формування індикативної системи реалізації фінансових планів та запровадження оперативного фінансового контролю в рамках побудови системи фінансового бюджетування в освітній сфері. Обґрунтовано ключові аспекти поєднання концепції розвитку освіти з фінансовим забезпеченням освітнього процесу. Проведено дослідження проблем трансформації освіти. Визначено перспективи розвитку української освіти в умовах сьогодення.

Ключові слова: фінансовий результат, тенденція, освіта, трансформація, видатки, доходи.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти є досить динамічною та адаптивною. Це підтверджує процес переходу на дистанційну освіту в умовах пандемії коронавірусної хвороби та карантинного режиму. В той же час актуальним є дослідження особливостей

© Костенко А.М., Кузьменко О.М., 2020

фінансування, напрямків формування доходів та витрат і особливостей реалізації бюджетних програм на прикладі ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» та ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка». Актуальність тематики зумовлена тим, що в даний час відбувається коригування системи освіти в Україні як в шкільній системі, так і стосовно вищої освіти. В той же час зміна соціально-економічного середовища в Україні внаслідок військового конфлікту вимагає від керівництва держави перегляду стратегії освітнього процесу, в тому числі в сфері фінансового забезпечення та пріоритетів стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику трансформації української освіти досліджувала значна кількість науковців, зокрема: В.П. Андрущенко, В. П. Антонюк, Л. Бевзенко, Т. Л. Гавриленко, О. Гринькевич, В. В. Липов, Т. С. Чернуха, С. В. Мудра, В. В. Олійник, О. Чубрей, О. З. Хома та інші [1-10]. В той же час мало дослідженими є концептуальні питання розвитку національної освіти в умовах воєнного конфлікту.

Метою статті є проведення економічного аналізу бюджетних установ є оцінка сучасного стану фінансування ВНЗ, складу та структури доходів та витрат, напрямків їх використання, інтенсивності освітньої діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Соціально-економічні перетворення в Україні неоднозначно вплинули на становлення та розвиток національної освітньої системи, оскільки прямо скорочується чисельність школярів та студентів в освітній системі та активізується їх прагнення до переведення на навчання в закордонні навчальні заклади. Для сучасної освітньої системи України актуальним стає запровадження концепції національної інноваційності, що дозволяє надати нові змісти та імпульси для розвитку освіти. Спостерігається перегляд концепції освітнього розвитку на всіх рівнях: від дошкільної до вищої освіти, при цьому військовий конфлікт (анексія АРК та проведення АТО в Донбасі) впливає на потенціал.

В рамках освітньої стратегії та існування воєнного конфлікту чи не найбільшу загрозу має система вищої освіти, оскільки демографічна криза, втрата частини потенційних абітурієнтів на непідконтрольних Україні територіях Донбасу та АРК, відтік населення закордон скорочує потенціал вступників для системи вищої освіти, а відтік кадрів в освітньо-науковій сфері природно провокує скорочення загальної якості вищої школи в країні.

Концептуальні основи розвитку освітньої системи визначаються умовами та факторами розвитку суспільства та напрямками реалізації державної політики стосовно окремих освітніх процесів. В даний час на українську систему освітньої діяльності в значній мірі впливають ряд факторів, а саме: впровадження концепції нової української школи; переведення всіх видів освітніх закладів на дистанційне навчання в умовах каратину; впровадження елементів діджиталізації в освітній сфері; розвиток освітньої системи в рамках існування воєнного конфлікту на сході України та анексії АРК.

Дані фактори вказують на потребу врахування освітніх пріоритетів при формування освітнього контексту розвитку на наступні 5-7 років, оскільки освітня стратегія має перспективний характер на значним чином впливає не лише на підготовку кадрів, але й на загальну характеристику ринку праці країни в перспективі.

В даний час під економічним аналізом в бюджетній сфері розуміється сукупність методів, інструментів та підходів до оцінювання фінансово-майнового стану, джерел формування доходів і витрат та напрямків їх використання, що дозволить прийняти певні управлінські рішення. Завданнями проведення економічного аналізу бюджетних установ в освітній сфері є: оцінка складу та структури доходів ВНЗ; оцінка складу та структури витрат ВНЗ; аналіз профіцитності/дефіцитності фінансування ВНЗ; оцінка рівня виконання плану за доходами та витратами; аналіз ключових фінансових бюджетних програм; дослідження цільового використання коштів; оцінка потенціалу коригування фінансової політики ВНЗ.

Інструментальною основою реалізації економічного аналізу бюджетних установ на базі ВНЗ є використання наступних методів економічного аналізу: горизонтальний та вертикальний аналіз доходів та витрат ВНЗ; факторний аналіз доходів та витрат ВНЗ;

структурний аналіз та аналіз інтенсивності освітньої діяльності ВНЗ; порівняльний метод доходів та витрат ВНЗ; дослідження виконання плану доходів та витрат ВНЗ. Суб'єктом проведення економічного аналізу в ВНЗ є: керівництво ВНЗ; фінансово-управлінський апарат ВНЗ; Міністерство освіти та науки України. Об'єктом проведення економічного аналізу в ВНЗ є: доходи ВНЗ; витрати ВНЗ; фінансові індикатори ВНЗ; бюджетні програми в сфері освіти. Джерелами інформації для проведення економічного аналізу в ВНЗ є: звіт про фінансові результати; кошторис ВНЗ; звіт за окремими бюджетними програмами; звіт про рух грошових коштів.

Проведення економічного аналізу в ВНЗ має власні особливості, що обумовлено наступними факторами: сервісний характер діяльності; переважання дотаційності з боку бюджету; існування платних послуг; значне скорочення чисельності студентів і системне недофінансування освітньої сфери; існування значних витрат на утримання виробничо-сервісної бази та витрат на оплату праці. Узагальнення сутності економічного аналізу бюджетних установ на базі ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» і вказує, що під даним поняттям доцільно розуміти сукупність інструментів дослідження фінансово-майнового стану ВНЗ, визначення трендів його розвитку та достатності фінансування. Значення економічного аналізу в освітній сфері визначається роллю освіти, в тому числі вищої, в соціально-економічній системі України, при цьому на основі результатів економічного аналізу фінансових планів та показників ВНЗ можна робити управлінські рішення в рамках стратегічного розвитку окремих сфер освіти та науки.

Розглянемо проблематику формування та використання фінансових потоків на прикладі одного з найбільших ВНЗ України – ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка». Динаміка доходів ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка доходів ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр., тис. грн

	2017	2018	2019	Абсолютний приріст 2019 до 2017	Відносне відхилення, %
Доходи від обмінних операцій					
Бюджетні асигнування	1042777,08	1180044,63	1367140,38	324363,30	31,11
Доходи від надання послуг	416692,04	515511,06	569068,99	152376,95	36,57
Доходи від продажу активів	2123,70	717,15	2862,27	738,57	34,78
Інші доходи від обмінних операцій	3103,17	3775,62	4167,18	1064,01	34,29
Всього доходів від обмінних операцій	1464695,99	1700048,48	1943238,82	478542,83	32,67
Доходи від необмінних операцій					
Інші доходи від необмінних операцій	14750,62	21413,41	42342,78	27592,16	187,06
Всього доходів	1479446,61	1721461,88	1985581,60	506134,99	34,21

Джерело: складено автором за даними ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» [11]

В складі доходів ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. були наявними 2 групи доходів в бюджетній установі, а саме доходи від обмінних операцій і від необмінних операцій.

Загальна сума доходів зросла на 506134,99 тис. грн. або на 34.21%, що вказує на обсяги збільшення фінансування ВНЗ, при цьому доходи від обмінних операцій збільшилися на 478542.83 тис. грн. (на 32.67%), а від необмінних операцій відповідно на 27592,16 тис. грн. або на 187.06%. В складі доходів від обмінних операцій найбільше зросли бюджетні асигнування та доходи від надання послуг. Базовими джерелами формування доходів в сучасних українських ВНЗ є бюджетні асигнування та частково кошти від платних освітніх послуг.

Особливості господарської діяльності ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» визначають, що більшість доходів було отримано від обмінних операцій. В структурі доходів ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. переважають бюджетні асигнування та доходи від надання освітніх послуг, що обумовлено галузевою специфікою діяльності ВНЗ в сфері вищої освіти. Витрати ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Витрати ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр., тис. грн

	2017	2018	2019	Абсолютний приріст 2019 до 2017	Відносне відхилення, %
Витрати за обмінними операціями	1067459,10	1390762,78	1404783,50	337324,40	31,60
Витрати на надання послуг	425884,68	458012,26	587169,87	161285,19	37,87
Інші витрати за обмінними операціями	10162,05	327281,86	22636,94	12474,89	122,76
Усього витрат за обмінними операціями	1503505,84	2176056,90	2014590,31	511084,47	33,99
Інші витрати за необмінними операціями	2,52	15,24	0,00	-2,52	-100,00
Всього витрат	1503508,36	2176072,14	2014590,31	511081,95	33,99

Джерело: складено автором за даними ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» [11]

Витрати ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. зростали в результаті збільшення обсягів освітньої діяльності, зокрема, загальні витрати зросли на 511081.95 тис. грн. або на 33.99%, в тому числі за обмінними операціями на 337324.40 тис. грн. або на 31.60%, а за необмінними операціями вони впали на 2.52 тис. грн. (на 100%). В складі витрат ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. переважали витрати за обмінними операціями та витрати на надання освітніх послуг. Сальдо доходів та витрат ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. наведено в табл. 3.

Таблиця 3. Сальдо доходів та витрат ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр., тис. грн

	2017	2018	2019	Абсолютний приріст 2019 до 2017	Відносне відхилення, %
Всього доходів	1479446,61	1721461,88	1985581,60	506134,99	34,21
Всього витрат	1503508,36	2176072,14	2014590,31	511081,95	33,99
Сальдо	-24061,75	-454610,26	-29008,71	-4946,96	20,56
Сальдо, % доходів	1,63	26,41	1,46	-0,17	x

Джерело: складено автором за даними ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» [11]

Сальдо доходів та витрат ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. вказує на стабільну дефіцитність в фінансуванні діяльності ВНЗ, зокрема, обсяг негативного сальдо фінансування скоротився на 4946.96 тис. грн. або на 20.56%, при цьому дефіцитність фінансового плану скоротилася з 1.63% в 2017 році до 1.46% в 2019 році або на 0.17%. Наведене сальдо доходів та витрат ВНЗ вказує на превалювання витрат над доходами, в результаті цього ефективність поточної діяльності ВНЗ може значно скоротитися. Динаміка витрат за обмінними операціями ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. наведена в табл. 4.

Таблиця 4. Динаміка витрат за обмінними операціями ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр., тис. грн

	2017	2018	2019	Абсолютний приріст 2019 до 2017	Відносне відхилення, %
Витрати на оплату праці	1050547,52	1159195,66	1302742,93	252195,41	24,01
Відрахування на соціальні заходи	200201,12	222234,12	255120,60	54919,48	27,43
Матеріальні витрати	198084,27	216227,43	357372,45	159288,18	80,41
Амортизація	44510,89	115997,50	75167,52	30656,63	68,87
Інші витрати	10162,05	462402,20	24186,81	14024,76	138,01
Всього	1503505,85	2176056,91	2014590,31	511084,46	33,99

Джерело: складено автором за даними ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» [11]

Загальна величина витрат за обмінними операціями ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. зросла на 511084,46 тис. грн. або на 33.99%, в тому числі витрати на оплату праці зросли на 252195,41 тис. грн. або на 24.01%, відрахування на соціальні заходи на 54919.48 тис. грн. або на 27.43%, матеріальні витрати на 159288.18 тис. грн. або на 80.41%, амортизація на 30656,63 тис. грн. або на 68.87%, інші витрати на 14024.76 тис. грн. або на 138.01%. Найбільш динамічно зростали витрати на оплату праці, що обумовлено переглядом посадових окладів та системи мотивації викладачів ВНЗ.

Ключовими факторами подібної динаміки витрат за обмінними операціями ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. є особливості організації бізнес-процесів в сучасній українській вищій школі, бюджетний характер фінансування поточної діяльності ВНЗ, превалювання витрат на оплату праці як базових витрат сучасного університету.

Структура елементів витрат за обмінними операціями ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» за 2017-2019 рр. вказує на переважання витрат на оплату праці та матеріальних витрат, що обумовлено характером діяльності бюджетної установи. Загалом організацію надання послуг в ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» доцільно вважати неефективною, оскільки доходи від надання послуг були вищими за витрати лише в 2018 році (чистий фінансовий результат 57498,80 тис. грн.), при цьому рентабельність надання платних послуг в 2017 році складала -0.32 % (негативна), в 2018 році 2.30% (позитивна), в 2019 році -0.70% (негативна).

В той же час в 2017-2018 рр. спостерігалось покращення ефективності надання послуг, оскільки чистий фінансовий результат зріс на 66691.44 тис. грн., в тому числі за рахунок зміни активів чистий фінансовий результат зріс на 1064,19 тис. грн., за рахунок зміни рентабельності надання послуг чистий фінансовий результат зріс на 65627,25 тис. грн. В 2018-2019 рр. організації надання послуг в ВНЗ стала неефективною, оскільки фінансовий результат впав на -75599,68 тис. грн., в тому числі за рахунок зміни активів чистий фінансовий результат зріс на 1958,59 тис. грн., за рахунок зміни рентабельності надання послуг чистий фінансовий результат скоротився на -77558,27 тис. грн. Проведемо економічний аналіз діяльності ДУ «Чернігівський національний технологічний університет». На сайті ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» наявним є звіт про фінансові результати ВНЗ за 2017-2018 рр. В табл. 5 наведено динаміку доходів та витрат ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр.

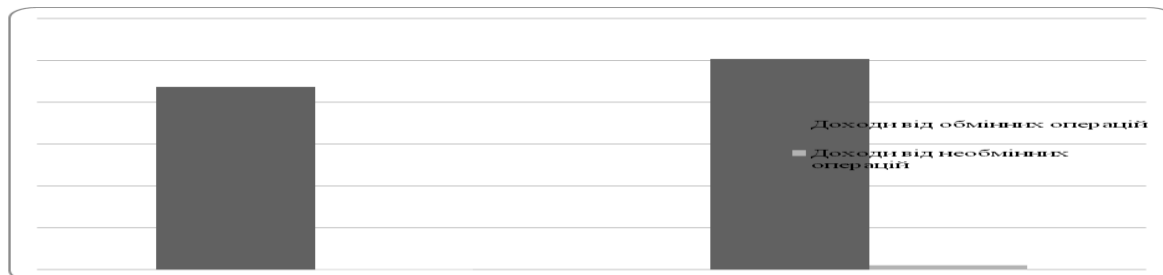
Таблиця 5. Динаміка доходів та витрат ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., тис. грн

	2017	2018	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %
Доходи від обмінних операцій	87519,98	100674,40	13154,43	15,03
Бюджетні асигнування	40219,99	41177,67	957,67	2,38
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	8,32	87,27	78,95	948,83
Доходи від продажу активів	419,99	757,03	337,03	80,25
Інші доходи від обмінних операцій	128168,29	142696,37	14528,09	11,34
Доходи від необмінних операцій				
Інші доходи від необмінних операцій	321,95	2015,80	1693,85	526,13
Усього доходів від необмінних операцій	321,95	2015,80	1693,85	526,13
Усього доходів	169138,54	186734,14	17595,60	10,40
Витрати за обмінними операціями	69257,65	81684,67	12427,03	17,94
Витрати на виконання бюджетних програм	44304,95	35574,86	-8730,10	-19,70
Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)	3326,06	3263,48	-62,57	-1,88
Усього витрат за обмінними операціями	116888,66	120523,01	3634,36	3,11
Витрати за необмінними операціями	69257,65	81684,67	12427,03	17,94
Інші витрати за необмінними операціями	16425,83	17439,81	1013,98	6,17
Всього витрат	133314,49	137962,82	4648,33	3,49
Профіцит/дефіцит за звітний період	-4824,26	6749,35	11573,61	-239,90

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

Динаміка доходів та витрат ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. наведена за даними звіту про фінансові результати ВНЗ.

В складі доходів ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. були наявні як доходи від обмінних операцій, так і доходи від необмінних операцій. Загальні доходи ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. зросли на 17595.6 тис. грн. або на 10.40%, що вказує на розширення обсягів освітньої діяльності ВНЗ, зокрема, від обмінних операцій доходи зросли на 13154,43 тис. грн. або на 15.03%, а від необмінних операцій на 1693,85 тис. грн. або у 5.26 разів (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка доходів від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., тис. грн

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

В структурі доходів від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. переважали саме доходи від обмінних операцій, що обумовлено специфікою освітньої діяльності ВНЗ.

В складі доходів від обмінних операцій бюджетні асигнування зросли на 957.67 тис. грн. (на 2.38%), доходи від платних послуг зросли на 78,95 тис. грн. (на 948.83%), від продажу активів – на 337.03 тис. грн. (на 80.25%), інші доходи – на 14528,09 тис. грн. або на 11.34%. При цьому в складі доходів від обмінних операцій в ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. переважали бюджетні асигнування та інші доходи від обмінних операцій.

Загальні витрати ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. зросли на 4648.33 тис. грн. або на 3.49%.

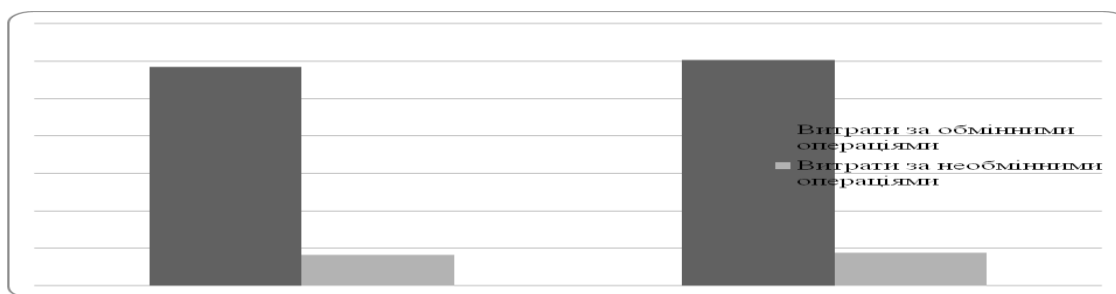
Структура доходів від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. наведена на рис. 2.

Рис. 2. Структура доходів від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., %

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

В складі витрат в діяльності ВНЗ витрати на необмінні операції зросли на 1013.98 тис. грн. (на 6.17%), а від обмінних операцій – скоротилися на 12427,03 тис. грн. (на 17,94%) (рис. 3).

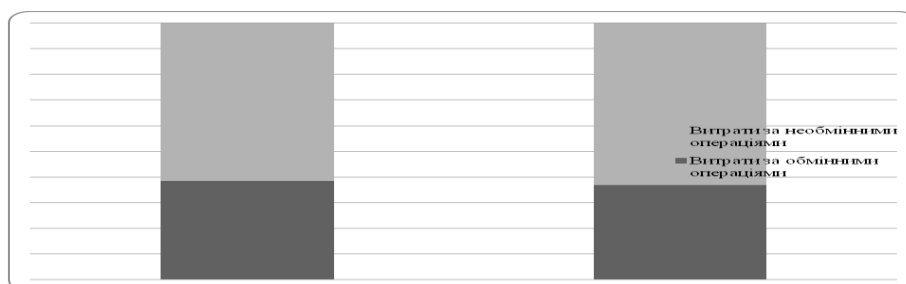

Рис. 3. Динаміка витрат від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., тис. грн

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

При цьому в складі витрат від обмінних операцій витрати на виконання бюджетних програм впали 8730,10 тис. грн. або на 19,70%, а витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт) скоротилися на 62,57 тис. грн. або на 1,88%.

Структура витрат від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. наведена на рис. 4. В складі витрат від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. переважали витрати за обмінними операціями.

Рис. 4. Структура витрат від обмінних і необмінних операцій ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., %

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

Оцінка співставлення доходів і витрат ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. вказує, що в 2017 році була дефіцитність фінансування ВНЗ в сумі 4824.26 тис. грн., а в 2018 році внаслідок зростання доходів бюджет ВНЗ став профіцитним в розмірі 6749.35 тис. грн. Загалом же в динаміці фінансові результати ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. зросли на 11573.61 тис. грн.

Елементний склад витрат за обмінними операціями ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. наведено в табл. 6. До елементів витрат за обмінними операціями ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» належали матеріальні витрати, витрати на оплату праці та соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати.

Таблиця 6. Елементний склад витрат за обмінними операціями
ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., тис. грн

	2017	2018	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %
Витрати на оплату праці	70413,38	77641,595	7228,215	10,27
Відрахування на соціальні заходи	15213,76	16681,329	1467,569	9,65
Матеріальні витрати	19258,4	20034,194	775,794	4,03
Амортизація	8677,052	2902,413	-5774,64	-66,55
Інші витрати	3326,056	3263,482	-62,574	-1,88
Елементи витрат за обмінними операціями	116888,648	120523,01	3634,365	3,11

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

Елементний склад витрат за обмінними операціями ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. вказує, що елементи витрат за даними операціями зросли на 3634.365 тис. грн. або на 3.11%, при цьому витрати на оплату праці збільшилися на 7228.22 тис. грн. (на 10.27 %), відрахування на ЄСВ (єдиний соціальний внесок) – на 1467,57 тис. грн. (на 9.65 %), матеріальні витрати на 775.79 тис. грн. (на 4.03 %), в той же час амортизація скоротилася на 5774.64 тис. грн. (на 66.55 %), а інші обмінні витрати впали на 62.57 тис. грн. або на 1.88%. Дані тенденції можна пояснити зростанням цін, мінімальної зарплати, рівня доплат та премій для освітнього персоналу ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр.

Структура витрат за обмінними операціями ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр. ілюстрована на рис. 5. В структурі витрат ВНЗ переважали витрати на оплату праці та матеріальні витрати, що обумовлено сервісним характером діяльності ВНЗ на ринку освітніх послуг України.

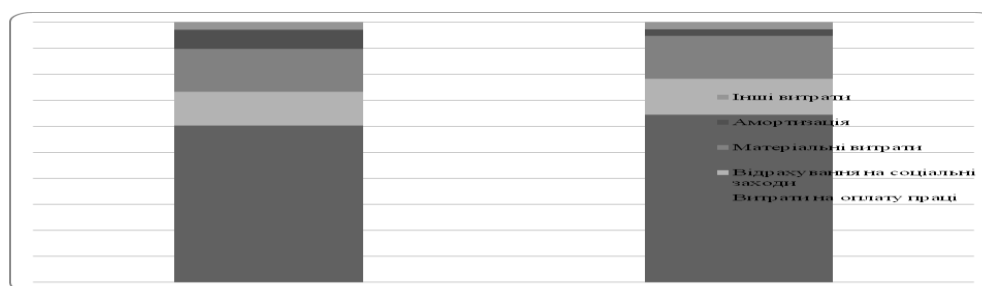

Рис. 5. Структура витрат за обмінними операціями ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» за 2017-2018 рр., %

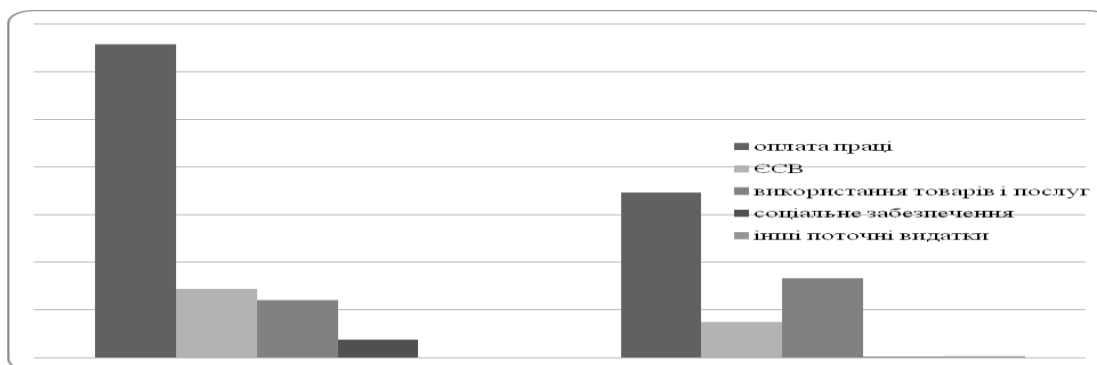
Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

В плані асигнувань ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» в 2018 році за державною програмою підготовки кадрів ВНЗ визначено 95990 тис. грн. на окремі заходи по реалізації державної програми, в той же час в помісячному плані використання бюджетних коштів на 2019 рік передбачено виділення 95990 тис. грн. в різною по місяцями розбивкою, де 65721.1 тис. грн. виділено на оплату праці, 14458,7 тис. грн. на ЄСВ, 2353.2 тис. грн. на продукти харчування, 9700 тис. грн. на комунальні витрати та 3717.4 тис. грн. на

соціальне забезпечення. Даний розподіл обумовлений специфікою витратної діяльності ДУ «Чернігівський національний технологічний університет».

В плані використання бюджетних коштів на 2019 рік в ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» визначено видатки в розмірі 155700 тис. грн., в тому числі по загальному фонді 95990 тис. грн. і 59710 тис. грн. по спеціальному фонді. В той же час капітальні видатки будуть понесені виключно з спеціального фонду в розмірі 600 тис. грн., в тому числі 400 тис. грн. на придбання основних засобів та 200 тис. грн. на капітальний ремонт.

Склад поточних видатків за загальним і спеціальним фондом ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» в 2019 році наведена на рис. 6.

Рис. 6. Склад поточних видатків за загальним і спеціальним фондом ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» в 2019 році, тис. грн

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

В загальному фонді поточних витрат ВНЗ ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» 65721,1 тис. грн. виділено на оплату праці, 14458,7 тис. грн. на ЄСВ, 3717,4 тис. грн. на соціальне забезпечення та 12092,8 тис. грн. на використання товарів та послуг. В спеціальному фонді поточних витрат ВНЗ 34600 тис. грн. виділено на оплату праці, 7404,4 тис. грн. на ЄСВ, 16686,6 тис. грн. використання товарів та послуг і 120 тис. грн. на соціальне забезпечення, при 300 тис. грн. на інші поточні видатки ДУ «Чернігівський національний технологічний університет». Структура поточних видатків за загальним і спеціальним фондом ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» в 2019 році наведена на рис. 7.

Для оптимізації фінансового планування на ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» актуальним буде:

запровадити оперативний бюджетний контроль;

активізувати роботу з формування небюджетних доходів через реалізацію платних освітніх послуг для фізичних осіб та бізнес-сектору України;

використання в рамках економічного аналізу інструментів елімінування та багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу при дослідженні фінансових індикаторів ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка».

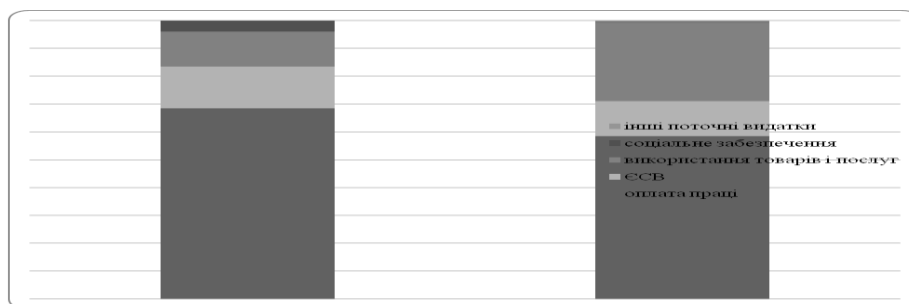

Рис. 7. Структура поточних видатків за загальним і спеціальним фондом ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» в 2019 році, %

Джерело: складено автором за даними ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» [12]

Реалізацію даних функцій доцільно покращити на відділ фінансів та планування ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка», що дозволить створити єдиний фінансовий механізм управління ВНЗ.

Для запровадження релевантної управлінської системи в сфері фінансування ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» доцільним буде направляти результати аналізу не лише керівництву ВНЗ, а й в Міністерство освіти та науки України, що дозволить реалізувати провідний фінансово-економічний досвід управління ВНЗ в сучасних умовах.

Перспективними результатами реалізації фінансового планування на ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» і ДП «Київський національний університет імені Тараса Шевченка» буде:

- формування внутрішнього резервного фінансового фонду з коштів, які будуть отримані від надання платних освітніх послуг;
- економічне обґрунтування зміни рівня фінансування, що буде подано від ДУ «Чернігівський національний технологічний університет» до Міністерства освіти та науки України;
- впровадження управлінських контрольних інструментів стосовно формування сальдо фінансових ресурсів в ВНЗ.

Наведені тренди підкреслюють наступні актуальні напрямки трансформації вищої освіти в Україні:

- актуальним є розширення кола та якості платних освітніх послуг;
- доцільно розширювати географію залучення іноземних студентів до навчання в національних ВНЗ;
- потенційно можливих є пошук нових форм викладання та навчання, особливо в контексті діджиталізації сучасних соціально-економічних процесів і явищ;
- потребують перегляду підходи щодо фінансування навчання осіб з АРК та Донбасу.

Висновки. Проведене дослідження виконання фінансування діяльності університетів вказує на існування певних хронічних фінансових проблем в частині формування ресурсів для фінансування діяльності ВНЗ, при цьому проаналізовані державні установи не мають ознак фінансової незалежності та окупності, що вказує на потребу коригування стратегії розвитку з метою формування об'єктивних управлінсько-фінансових умов самоокупності ВНЗ України. Тому, для оптимізації фінансового планування на університетів актуальними можуть бути оперативний бюджетний контроль, робота з формування небюджетних доходів через реалізацію платних освітніх послуг для фізичних осіб та бізнес-сектору України. А для перспектив розвитку української освіти в умовах сьогодення доцільними можуть стати-

розширення платних освітніх послуг, географія залучення іноземних студентів до навчання в національних ВНЗ, пошук нових форм викладання та навчання, а також характер фінансування навчання осіб з АРК та Донбасу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В.П. Сучасні трансформації в сфері вищої і професійної освіти як реакція на потреби ринку праці. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1. С. 3-7.
2. Бевзенко Л. Криза освіти, сучасні соціокультурні трансформації та зміна повсякденних освітніх практик. *Філософія освіти*. 2018. № 2. С. 100-117.
3. Гавриленко Т.Л. Організаційні трансформації системи початкової освіти в перше десятиліття державної незалежності України (1991-2001). *Освітній дискурс. Гуманітарні науки*. 2019. Вип. 10. С. 59-83.
4. Гринькевич О. Глобальні чинники трансформації та конкурентоспроможності національних систем вищої освіти у XXI ст. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 3. С. 13-20.
5. Липов В.В., Чернуха Т.С. Особливості трансформації засад інституціональної комплементарності української системи вищої освіти. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2019. № 1. С. 168-191.
6. Мудра С.В. Якість освіти: стратегія підвищення в контексті трансформації суспільства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 281. С. 216-222.
7. Мудра С.В. Якість освіти: стратегія підвищення в контексті трансформації суспільства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. 2018. Вип. 279. С. 132-137.
8. Олійник В.В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 1. С. 56-66.
9. Чубрей О. Сучасні тенденції трансформації системи загальної середньої освіти України. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 4. С. 7-10.
10. Хома О.З. Державне регулювання трансформації системи освіти України в умовах децентралізації. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2018. Вип. 2. С. 183-189.
11. Річний звіт за 2019 рік про фінансові результати КНУ ім. Т. Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Zvitnist-2019.pdf>
12. Фінансово-економічна діяльність НУ «Чернігівська політехніка». URL: <https://www.stu.cn.ua/staticpages/pi-fin-ekon/>

REFERENCES

1. Antonyuk V.P. Suchasni transformatsiyi v sferi vyshchoyi i profesiynoyi osvity yak reaktsiya na potreby rynku pratsi. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy*. 2019. Vol. 1. pp. 3-7.
2. Bevzenko L. Kryza osvity, suchasni sotsiokulturni transformatsiyi ta zmina povsyakdennykh osvitnikh praktyk. *Filosofiya osvity*. 2018. Vol. 2. pp. 100-117.
3. Havrylenko T. L. Orhanizatsiyni transformatsiyi systemy pochatkovoyi osvity v pershe desyatylyttya derzhavnoyi nezalezhnosti Ukrainy (1991-2001). *Osvitniy dyskurs. Humanitarni nauky*. 2019. vol. 10. pp. 59-83.
4. Hrynkevych O. Hlobalni chynnyky transformatsiyi ta konkurentospromozhnosti natsionalnykh system vyshchoyi osvity u XXI st. *Ekonomichnyy chasopys Skhidnoyevropeyskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2017. Vol. 3. pp. 13-20.
5. Lypov V.V., Chernukha T.S. Osoblyvosti transformatsiyi zasad instytutsionalnoyi komplementarnosti ukrayinskoyi systemy vyshchoyi osvity. *Problemy ekonomiky ta politychnoyi ekonomiyi*. 2019. Vol. 1. pp. 168-191.
6. Mudra S.V. Yakist osvity: stratehiya pidvyshchennya v konteksti transformatsiyi suspilstva. *Naukovyy visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy*. Seriya : Filolohichni nauky. 2018. vol. 281. pp. 216-222.
7. Mudra S.V. Quality of education: strategy of increase in the context of society transformation. *Scientific herald of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*. Series: Pedagogy, psychology, philosophy. 2018. vol. 279. pp. 132-137.
8. Oliynyk V.V. Tendencies of development of postgraduate pedagogical education in the conditions of society transformation. *Theory and practice of social systems management*. 2013. Vol. 1. pp. 56-66.
9. Chubrey O. Modern tendencies of transformation of the system of general secondary education of Ukraine. *Image of a modern teacher*. 2019. Vol. 4. pp. 7-10.
10. Khoma O.Z. State regulation of the transformation of the education system of Ukraine in terms of decentralization. *Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine. Series: Public Administration*. 2018. Vol. 2. pp. 183-189.
11. Richnyy zvit za 2019 rik pro finansovi rezultaty KNU ym. T.Shevchenka, available at: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Zvitnist-2019.pdf> (Accessed 25 October 2020).
12. Finansovo-ekonomichna diyalnist NU «Chernihivska politekhnikha», available at: <https://www.stu.cn.ua/staticpages/pi-fin-ekon/> (Accessed 25 October 2020).

*Анастасія Костенко, к. филос. н.
(преподаватель каф. «Социальная философия, философия образования и образовательной политики», Национальный педагогический университет им. М.П. Драгоманова)*

*Оксана Кузьменко, к.э.н, доц.
(доцент каф. «Теоретическая и прикладная экономики», Государственный университет инфраструктуры и технологий)*

АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИЙ ФИНАНСОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ УКРАИНЫ

В работе обобщены сущность экономического анализа бюджетных учреждений на базе ГУ «Черниговский национальный технологический университет» и ГУ «Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко». Проведено исследование финансовых результатов финансовой деятельности университетов Украины по 2017-2019 гг. В статье определены современные тенденции финансовой деятельности университета Украины и тренды развития образования в условиях трансформационных преобразований. Обоснованно ключевые аспекты сочетание концепции развития образования с финансовым обеспечением образовательного процесса. Проведено исследование проблем трансформации образования. Определены перспективы развития украинского образования в условиях современности.

Современная система высшего образования достаточно динамичной и адаптивной. Это подтверждает процесс перехода на дистанционное образование в условиях коронавируса и карантинного режима. В то же время актуальным является исследование особенностей финансирования, направлений формирования доходов и расходов и особенностей реализации бюджетных программ на примере ГУ «Черниговский национальный технологический университет». В настоящее время под экономическим анализом в бюджетной сфере понимается совокупность методов, инструментов и подходов к оценке финансово-имущественного положения, источников формирования доходов и расходов и направлений их использования, что позволит принять определенные управленческие решения.

Концептуальные основы развития образовательной системы определяются условиями и факторами развития общества и направлениям реализации государственной политики в отношении отдельных образовательных процессов. В настоящее время на украинском систему образовательной деятельности в значительной степени влияют ряд факторов, а именно: внедрение концепции новой украинской школы; перевод всех видов образовательных учреждений на дистанционное обучение в условиях карантином; внедрение элементов диджитализации в образовательной сфере; развитие образовательной системы в рамках существования военного конфликта на востоке Украины и аннексии АРК.

Ключевые слова: финансовый результат, тенденция, образование, трансформация, расходы, доходы.

*Anastasiia Kostenko, Candidate of Philosophy
(Phd lector of the Department Social philosophy, philosophy of education and educational politics,
National Pedagogical Dragomanov University)*

*Oksana Kuzmenko , Candidate of Economics, Associate Professor
(Associate Professor of the Department of Theoretical and Applied Economics, the State University
of Infrastructure and Technology)*

ANALYSIS OF TENDENCIES OF FINANCIAL ACTIVITIES OF UNIVERSITIES OF UKRAINE

The paper summarizes the essence of economic analysis of budgetary institutions on the example of the largest universities of Ukraine SE "Taras Shevchenko National University of Kyiv" and Chernihiv

National Technological University. A study of the financial results of financial activities of Ukrainian universities for 2017-2019. The article identifies current trends in financial activities of Ukrainian universities and trends in education in terms of transformational transformation.

The issue of formation and use of financial flows is considered - SE "Taras Shevchenko National University of Kyiv", where the costs for the last two years were dominated by costs of exchange operations and costs of educational services, and the balance of income and expenditures indicates a stable deficit in funding University. The structure of the elements of costs of exchange transactions indicates the predominance of labor costs and material costs, due to the nature of the budget institution, the peculiarities of business processes in modern Ukrainian higher education, the budgetary nature of financing the current activities of universities, the prevalence of labor costs as basic costs modern university.

An economic analysis of the Chernihiv National Technological University was conducted, where the assessment of the comparison of revenues and expenditures for 2017-2018 indicates that in 2017 there was a shortage of university funding, and in 2018 due to revenue growth the university budget became surplus. In general, the financial results of Chernihiv National Technological University increased during this period.

Ways to improve the economic analysis of universities in order to bring to self-sufficiency and the formation of an indicative system for the implementation of financial plans and the introduction of operational financial control in the construction of a system of financial budgeting in education. The key aspects of combining the concept of education development with the financial support of the educational process are substantiated. A study of the problems of educational transformation. Prospects for the development of Ukrainian education in today's conditions are identified.

Keywords: *financial result, tendency, education, transformation, expenses, incomes.*